

Załącznik nr 3

ks. dr Wojciech Węgrzyniak
Papieski Uniwersytet Jana Pawła II w Krakowie
ul. Kanonicza 25
31-002 Kraków

Autoreferat

1. Imię i nazwisko
2. Wykształcenie (dyplomy, stopnie naukowe)
3. Informacja o dotychczasowym zatrudnieniu w jednostkach naukowych
 - 3.1. Obszar zainteresowań naukowo-badawczych
 - 3.2. Prowadzone wykłady
 - 3.3. Praca administracyjno-organizacyjna
4. Wskazanie osiągnięcia naukowego
 - 4.1. Tytuł osiągnięcia naukowego: *Psalm 83. Teksty – egzegeza – konteksty*
 - 4.2. Publikacja osiągnięcia naukowego
 - 4.3. Omówienie celu naukowego, osiągniętych wyników i ewentualnego wykorzystania
5. Omówienie pozostałych publikacji i osiągnięć naukowych
 - 5.1. Publikacje i cytowania
 - 5.2. Wygłoszone referaty na międzynarodowych i krajowych konferencjach tematycznych
 - 5.3. Uczestnictwo w projektach naukowych
 - 5.4. Członkostwo w organizacjach i stowarzyszeniach naukowych
 - 5.5. Działalność popularyzująca naukę
 - 5.6. Otrzymane nagrody

1. Imię i nazwisko

Wojciech Węgrzyniak

2. Wykształcenie (dyplomy, stopnie naukowe)

W latach 1980-1983 uczyłem się w Szkole Podstawowej w Mizernej, a w latach 1983-1988 w Szkole Podstawowej w Kluszkowcach. Następnie kontynuowałem naukę w I Liceum Ogólnokształcącym im. Seweryna Goszczyńskiego w Nowym Tagu w klasie o profilu ogólnym. W czwartej klasie byłem finalistą III etapu olimpiady z geografii a także uczestnikiem II etapu olimpiady z historii. Maturę zdałem w 1992 roku.

W tym samym roku wstąpiłem do Wyższego Seminarium Duchownego Archidiecezji Krakowskiej i rozpocząłem studia na Papieskiej Akademii Teologicznej w Krakowie. W 1998 roku ukończyłem studia filozoficzno-teologiczne i uzyskałem tytuł zawodowy magistra teologii (dyplom z dnia 6 czerwca 1998 roku) na podstawie pracy magisterskiej z zakresu biblistyki pt. *Koinonia z Bogiem w Pierwszym Liście św. Jana*, którą napisałem pod kierunkiem o. prof. Augustyna Jankowskiego OSB. W latach 2000-2001 kontynuowałem studia na tej samej uczelni uzyskując tytuł licencjata teologii na podstawie pracy magisterskiej uznanej za pracę licencjacką (dyplom z dnia 1 października 2001 roku).

W latach 2001-2004 odbyłem studia specjalistyczne z zakresu nauk biblijnych na Papieskim Instytucie Biblijnym w Rzymie i po trzech latach uzyskałem tytuł licencjata nauk biblijnych na podstawie pracy zatytułowanej: *Ἐν ἀληθείᾳ καὶ ἀγάπῃ. (2 Gv 3). Richiamo al duplice comandamento nella lettera del Presbitero alla Signora eletta*. Praca powstała pod kierunkiem o. prof. Johannes Beutlera SJ (dyplom z dnia 23 czerwca 2004 roku). W ramach studiów specjalistycznych we wrześniu 2002 roku wzięłem udział w kursie archeologii i geografii biblijnej w Jerozolimie. W latach 2004-2006 kontynuowałem studia specjalistyczne na Papieskim Instytucie Biblijnym w Rzymie.

W październiku 2006 roku rozpocząłem studia doktoranckie we Franciszkańskim Studium Biblijnym w Jerozolimie, zamiejscowym Wydziale Nauk Biblijnych i Archeologii Papieskiego Uniwersytetu Antonianum w Rzymie (Pontificia Universitas Antonianum. Facultas Scientiarum Biblicarum et Archaeologiae). W 2007 roku uzyskałem status *Candidatus ad Doctoratum* i rozpocząłem pracę nad tezą doktorskiej pod kierunkiem prof. Alviero Niccacci OFM (SBF, Jerozolima) i prof. G. Barbiero SDB (PIB, Rzym). Praca doktorska zatytułowana *Lo stolto ateo. Studio dei Salmi 14 e 53* została obroniona 30 stycznia 2010 roku. Oprócz wspomnianych dwóch moderatorów, recenzentami pracy doktorskiej byli M. Pazzini OFM (SBF, Jerozolima) i A. Mello (SBF, Jerozolima). Ekstrakt pracy doktorskiej został opublikowany w lutym 2010 w Jerozolimie

przez wydawnictwo *Franciscan Press*. Na tej podstawie uzyskałem dyplom Doktora Nauk Biblijnych i Archeologii (*doctor in scientiis biblicis et archaeologia*), zatwierdzony przez władze Papieskiego Uniwersytetu Antonianum w Rzymie dnia 25 maja 2010 roku. Dyplom ten został nostryfikowany na Uniwersytecie Papieskim Jana Pawła II w Krakowie uchwałą Rady Wydziału Teologicznego nr 54 z dnia 21 czerwca 2011 r. i uznany za równorzędny z dyplomem doktora nauk teologicznych nadawanych przez polskie uczelnie.

W czasie moich studiów specjalistycznych uczestniczyłem w różnych kursach językowych:

a) jęz. włoskiego w Krakowie (całoroczny 2000/2001) i Rzymie (intensywny: wrzesień 2004; całoroczny 2004/2005);

b) jęz. angielskiego w Leicester (intensywny: sierpień 2002), Maynooth (Divine Word School of English - intensywny: lipiec 2004), w Rzymie (całoroczny 2004/2005), Londynie (Avalon School of English: sierpień 2005) i w Nowym Jorku (sierpień 2007);

c) jęz. niemieckiego w Bonn (Kreuzberg Bonn. Zentrum für Internationale Bildung und Kulturaustausch - intensywny: lipiec-sierpień 2003) i Salzburgu (Goethe Institut Salzburg – intensywny: wrzesień 2004)

d) jęz. francuskiego w Rzymie (Centre d'Études Saint – Louis – de – France - całoroczny: 2004/2005), Lyonie (L'Institut de Langue et de Culture Françaises. Université Catholique de - intensywny: wrzesień 2005) i w Angers (Centre International d'Études Françaises. Université Catholique de l'Ouest - intensywny: wrzesień 2006).

Fizycznie jestem w posiadaniu dyplomu z Avalon School of English i Centre International d'Études Françaises. Université Catholique de l'Ouest.

3. Informacja o dotychczasowym zatrudnieniu w jednostkach naukowych

Od 1 października 2009 roku zostałem zatrudniony na Wydziale Teologicznym Uniwersytetu Papieskiego Jana Pawła II w Krakowie na stanowisku asystenta w Katedrze Egzegezy Starego Testamentu. Pełniącym obowiązki opiekuna katedry był wówczas ks. prof. Stanisław Hałas. Od 2011 roku zostałem awansowany na stanowisko adiunkta w tej samej katedrze, której kierownikiem obecnie jest ks. dr hab. Stanisław Wronka.

Do dnia dzisiejszego Uniwersytet Papieski Jana Pawła II w Krakowie jest moim pierwszym i jedynym miejscem zatrudnienia, z którym związana jest moja praca naukowo-badawcza, naukowo-dydaktyczna oraz organizacyjna.

3. 1. Obszar zainteresowań naukowo-badawczych

Moje zainteresowania naukowo-badawcze związane są z trzema obszarami: Księgą Psalmów (opublikowana monografia o Ps 14 i 53, monografia o Ps 83, 9 artykułów w czasopismach punktowanych, 4 referaty na konferencjach naukowych oraz 5 wykładów monograficznych na studiach licencjacko-doktoranckich), Księgami Prorockimi Starego Testamentu (3 artykuły, 3 referaty na konferencjach naukowych oraz coroczne wykłady na studiach magisterskich) oraz wybranymi zagadnieniami egzegetyczno-teologicznymi Starego i Nowego Testamentu (6 artykułów i 10 referatów na konferencjach naukowych oraz dwa wykłady monograficzne na studiach licencjacko-doktoranckich).

We wszystkich tych trzech obszarach badania koncentrują się zasadniczo na krytyce tekstu, problemach egzegetycznych i translatorskich, wybranych zagadnieniach teologicznych oraz historii oddziaływania tekstu (*Wirkungsgeschichte*). Coroczna miesięczna kwerenda biblioteczna w École biblique et archéologique française de Jérusalem pozwala na w miarę aktualną orientację w badaniach światowej biblistyki.

3.2. Prowadzone wykłady

W latach 2009-2019 prowadziłem na Uniwersytecie Papieskim Jana Pawła II w Krakowie na Wydziale Teologicznym następujące zajęcia:

A) Kierunek teologia kapłańska

- 1) Księgi prorockie Starego Testamentu (wykład)
- 2) Księgi prorockie Starego Testamentu (ćwiczenia)
- 3) Księgi historyczne Starego Testamentu (wykład)
- 4) Księgi dydaktyczne Starego Testamentu (ćwiczenia)
- 5) Pięcioksiąg (ćwiczenia)
- 6) Język hebrajski zaawansowany
- 7) Pisma Pawłowe (ćwiczenia)

B) Kierunek teologia katechetyczno-pastoralna

- 1) Księgi prorockie Starego Testamentu (wykład)
- 2) Księgi prorockie Starego Testamentu (ćwiczenia)
- 3) Nowy Testament (ćwiczenia)

C) Studia licencjacko-doktoranckie

- 1) Głupi ateista. Studium Ps 14 i 53
- 2) Konflikt psalmisty z Bogiem
- 3) Trzydzieści komentarzy jednego psalmu (Ps 137)
- 4) Egzegeza soteriologiczna z Psalmów

- 5) Crux intepretorum ST. Egzegeza wybranych fragmentów
- 6) Psalm 83 – teksty i konteksty
- 7) Teksty Mesjańskie Starego Testamentu

D) Seminarium z egzegezy i teologii Starego Testamentu

E) Uniwersytet Trzeciego Wieku

- pojedyncze wykłady o tematyce biblijnej

F) Podyplomowe Studia z Katechezy Przedszkolnej

- Stary Testament

Ponadto prowadziłem zajęcia biblijne w kilku innych instytutach mniej lub bardziej związanych z UPJPII w Krakowie (dokładny wykaz znajduje się w załączniku nr 5 - pkt 5):

3.3. Praca administracyjno-organizacyjna

W latach 2009-2019 podejmowałem następujące prace administracyjno-organizacyjne:

- 1) Opiekun Samorządu Studentów (2010-2015).
- 2) Opiekun studentów rocznika 2010-2015 teologii o specjalności katechetyczno-pastoralnej.
- 3) Odpowiedzialny za wnioski z działalności statutowej Wydziału Teologicznego (2010-2015).
- 4) Odpowiedzialny za parametryzację jednostki Wydziału Teologicznego (za lata 2009-2012 oraz 2013-2016).
- 5) Sekretarz w Instytucie Nauk Biblijnych UPJPII w Krakowie (od 2012).
- 6) Przedstawiciel młodszych pracowników naukowych na Radzie Wydziału Teologicznego (2013-2015).
- 7) Członek Senackiej Komisji ds. Wspomagania Działalności Naukowej UPJPII (kadencja 2016-2018 oraz 2018-2020).

Ponadto byłem sekretarzem na jednej obronie doktorskiej oraz dwukrotnie członkiem komisji na egzaminie magisterskim.

Jestem również cenzorem Archidiecezji Krakowskiej (sekcja bibliistyka).

4. Wskazanie osiągnięcia naukowego

4. 1. Tytuł osiągnięcia naukowego

Jako osiągnięcie wynikające z art. 16 ust. 2 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz. U. nr 65, poz. 595 ze zm.), prezentuję rozprawę zatytułowaną: **Psalm 83. Teksty – egzegeza – konteksty.**

4.2. Publikacja osiągnięcia naukowego (autor, tytuł publikacji, rok wydania, nazwa wydawnictwa, recenzenci wydawniczy)

Autor:

Wojciech Węgrzyniak, *Psalm 83. Teksty - egzegeza – konteksty* (Studia Biblica Lublinensia 19; wyd. KUL - Lublin 2019) ss. 380. ISBN 978-83-8061-678-3.

Recenzenci wydawniczy:

Ks. prof. Janusz Kręcidło, UKSW

Ks. dr. hab. Rajmund Pietkiwcz, prof. PWT Wrocław

4.3. Omówienie celu naukowego, osiągniętych wyników i ewentualnego wykorzystania

Celem rozprawy było studium Psalmu 83. Wybór tekstu do analizy został umotywowany dwoma podstawowymi powodami. Po pierwsze, jest to jeden z nielicznych psalmów, który nie doczekał się jeszcze opracowania w formie monografii. Kilka artykułów poświęconych całości lub fragmentom psalmu oraz opracowania spotykane w komentarzach ogólnych do Księgi Psalmów pokazują, że istnieje luka, którą warto by wypełnić. Drugi powód stanowi charakter tego psalmu. To jeden z trzech tzw. psalmów złorzeczających, które po II soborze watykańskim zostały usunięte z Liturgii godzin Kościoła katolickiego na mocy konstytucji Pawła VI *Laudes canticum*. Dwa pozostałe to Psalm 58 i Psalm 109. Oba doczekały się już monograficznych opracowań, dlatego praca nad Psalmem 83 wydawała się logicznym i potrzebnym przedsięwzięciem.

Pod względem metodologicznym omawiane studium jest próbą wszechstronnej analizy jednego tekstu biblijnego. Każdy z rozdziałów jest w pewnym sensie niezależnym etapem analizy egzegetycznej, która ma na celu zbadać Psalm 83 pod danym kątem. Całość badań została podzielona na trzy zasadnicze części: teksty (1), egzegeza (2), konteksty (3). Poszczególne części są odpowiedzią na trzy zasadnicze pytania, jakie można postawić każdemu tekstowi: 1) o jaki tekst chodzi? 2) co mówi ten tekst? 3) co mówią o nim inni? Odpowiedzi na te pytania złożyły się na trzy etapy studium: 1) zebranie tekstów opatrzonych tytułem *Psalm 83* z różnych manuskryptów i tłumaczeń w celu analizy różnic tekstualnych; 2) egzegeza Psalmu 83 mająca na celu zbadać, co i w jaki sposób starożytny autor przekazał w tym tekście; 3) przyjrzenie się, jak wyglądał historyczny przebieg powstania tekstu Psalmu 83 i jaka była recepcja tego tekstu przez dzieje.

Pierwsza część studium nie miała na celu analizy różnych wersji Psalmu 83 w celu ustalenia jednego, oryginalnego czy idealnego tekstu, tak jak to ma miejsce zazwyczaj w krytyce tekstualnej (*critica textus*). Raczej chodziło o przedstawienie szerokiej panoramy tekstów zarówno w oryginalnym języku hebrajskim, jak i w różnych tłumaczeniach. Ten sposób procedowania,

który można nazwać analizą sytuacji tekstualnej (*status textus*), pozwolił odkryć różne warianty, zmiany i tendencje istniejące między tekstami, noszącymi tytuł *Psalm 83*.

Najpierw zostały zbadane manuskrypty hebrajskie (1.1.1), poczynszyszy od najstarszego manuskryptu z Masady MasPs^a (koniec I w. p.n.e.), aż do tych, które powstały nawet po wynalezieniu druku. Analiza prawie 450 manuskryptów pokazała, że już od najstarszego znanego manuskryptu tekst psalmu rozumiany był zazwyczaj jako tekst poetycki. Był on przekazywany w sposób zasadniczo wierny, chociaż nie brak wariantów powstałych ze świadomych interwencji skrybów, różnic zależnych od ortografii czy zwykłych błędów kopistów. Podział analizy na warianty spółgłoskowe, diakrytyczne i toniczne pozwolił dojść do wniosku, że o ile tekst spółgłoskowy psalmu nie podlegał większym mutacjom oraz został dobrze i jednoznacznie przekazany, to znaki diakrytyczne i toniczne w kilku przypadkach są na tyle rozbieżne, że nie pozwalają ustalić poprawniejszej wersji jego wokalizowania i akcentowania.

Następnie zostały poddane analizie hebrajskie wydania drukowane Ps 83 (1.1.2). Analiza ponad 100 wydań od XV do XXI w. pod kątem wariantów spółgłoskowych, diakrytycznych i tonicznych doprowadziła do trzech zasadniczych wniosków: 1) warianty spółgłoskowe obecne są tylko w wydaniach z XV i XVI wieku; od ponad czterystu lat drukuje się identyczny tekst spółgłoskowy Ps 83; 2) warianty diakrytyczne znajdują się głównie w edycjach z XV i XVI wieku, albo w niewielu późniejszych wydaniach Psalmu 83; trzy z nich obecne są zarówno w większej ilości wydań, jak i na przestrzeni wszystkich wieków; ostatecznie w tych trzech przypadkach wydaje się niemożliwym ustalenie właściwej wokalizacji (לאדמה – w. 11; נירשה – w. 13; כגלגל – w. 14); 3) wynalazek druku nie wpłynął równie znacznie na ujednoczenie sposobu akcentowania tekstu hebrajskiego ani na jednolitość tekstu spółgłoskowego i samogłoskowego; chociaż wiele wariantów obecnych jest w nielicznych wydaniach, to jednak ilość różnic i świadectw prowadzi do wniosku, że obecnie nie istnieje ujednoczony system kantylacji tekstu hebrajskiego Ps 83.

W związku z tym, że największe różnice w przekazie tekstualnym istnieją na poziomie znaków tonicznych, w kolejnym rozdziale zostały poddane szczegółowej analizie akcenty w Ps 83 obecne w wydaniu BHS w świetle teorii akcentów Baera, Wickesa i Price'a (1.1.3).

Kolejnym etapem studium była analiza wersji antycznych Psalmu 83, w tym głównie greckich i łacińskich, ale także aramejskiej, syryjskiej, arabskiej, koptyjskiej i arabskiej (1.2). Prowadzi ona do kilka następujących wniosków: 1) wersje antyczne tłumaczą tekst hebrajski zasadniczo wiernie; 2) ilość wariantów tekstualnych zwiększa się z ilością tłumaczeń; 3) tłumaczenia i warianty antyczne poza nielicznymi wyjątkami są niezależne od wariantów znajdujących się w manuskryptach hebrajskich; 4) największy problem tłumaczom sprawiają czasowniki hebrajskie; 5) wiele rozbieżności pojawia się w tłumaczeniu nazw własnych; 6) zauważa się tendencję do zastępowania obrazów hebrajskich pojęciami bardziej abstrakcyjnymi; 7) tłumaczenie LXX (a z

nią i Wlg) sprawia wrażenie ingerującego nieznacznie w tekst Psalmu, tak by osiągnąć pewne teologiczne założenia.

W kolejnym rozdziale zaprezentowane zostały próby rekonstrukcji tekstu oryginalnego, obecne w bibliстыce zwłaszcza na przełomie XIX i XX wieku (1.3). Większość poprawek dotyczy niewielkiej ilości tekstu. Maksymalnie zostaje zmienionych kilkanaście zwrotów. Większość propozycji nie idzie ani za wariantami TM, ani za wersjami antycznymi. Zaproponowane rozwiązania nie pozwoliły jednak osiągnąć konsensusu w sprawie tekstu oryginalnego. Co więcej, stworzyły nowe rodzaje tekstów, dodając do TM i wersji antycznych całkiem nowe warianty.

Ostatni rozdział poświęcony sytuacji tekstualnej Psalmu 83 to analiza 26 tłumaczeń dokonanych w ciągu ostatnich pięćdziesięciu lat w 5 obszarach językowych: polskim, angielskim, niemieckim, włoskim i francuskim (1.4). Pod uwagę zostały wzięte tylko najważniejsze różnice, głównie te, które mają wpływ na rozumienie tekstu. Niewątpliwie uderza to, że wszystkie współczesne tłumaczenia opierają się zasadniczo na TM, a dokładniej na Kodeksie Leningradzkim (B19A). Poza małymi wyjątkami tłumaczenia nie biorą pod uwagę ani wariantów TM, ani wersji antycznych. Mimo oparcia się zasadniczo na jednym kodeksie, ilość i jakość różnic obecnych w przekładach współczesnych nie jest mniejsza od tych notowanych w manuskryptach hebrajskich czy wersjach antycznych. Tłumaczenia współczesne rządzą się tym samym prawem co wersje antyczne. Ilość wariantów jest wprost proporcjonalna do ilości tłumaczeń. Stąd też praktycznie nie istnieje żadna możliwość osiągnięcia konsensusu w sprawie jednolitego tekstu Ps 83. Przy jednoczesnej zasadniczej spójności wszystkich wersji, marginalne różnice są nieodłącznym czynnikiem towarzyszącym procesowi przekazu tekstu biblijnego. Stąd poprawnym jest nie tyle mówienie o jednym tekście Ps 83, co o jedności tekstu w różnorodności wariantów.

Drugiej część studium to analiza filologiczno-egzegetyczna tekstu Psalmu 83, który to tekst znajduje się w Kodeksie Leningradzkim (B19A) i jest – dzięki wydaniom krytycznym BHK³ i BHS – podstawą większości współczesnych studiów i tłumaczeń biblijnych.

Pierwszy rozdział omawia słownictwo (2.1). Na tle Księgi Psalmów Psalm 83 wyróżnia się częstszym użyciem słów rzadkich i nazw własnych, unikaniem powtarzania tych samych słów oraz mniejszym użyciem czasowników przy zwiększonej ilości rzeczowników.

Drugi rozdział zajął się morfologią Psalmu 83 (2.2). Zauważono spore użycie sufiksów osobowych a także koncentrację czasowników w 2 os. l. poj oraz 3 os. l. mn. Ponadto zwrócono uwagę na użycie kilku nietypowych form.

W trzecim rozdziale dotyczącym syntakty (2.3) analiza objęła podział tekstu na zdania oraz uwagi syntaktyczne odnośnie niektórych konstrukcji. Psalm zbudowany jest głównie z krótkich zdań werbalnych, z przewagą zdań nadrzędnych. Są one połączone głównie za pomocą

spójników ך oraz ם. Nie brak również połączeń asyndetycznych. Większość zdań, zgodnie ze specyfiką języka hebrajskiego, rozpoczyna się od orzeczenia.

W kolejnym rozdziale został podjęty temat metryki psalmu (2.4). Mimo prezentacji wielu stanowisk wnioski są raczej sceptyczne. Nie osiągnięto żadnego konsensusu na polu proponowanych teorii metryki hebrajskiej a proponowane wyniki regularnego metrum Ps 83 zakładały konieczność emendacji tekstu hebrajskiego. Badania nad *metrum hebraicum* podejmowane głównie z przełomu XIX i XX wieku, dzisiaj praktycznie są pomijane.

Mniej sceptyczne, ale równie niepewne są badania omówione w rozdziale poświęconym strukturze Psalmu 83 (2.5). Po prezentacji licznych propozycji struktury, zwłaszcza tych uzasadnianych przez takich egzegetów jak Aletiego i Trubleta, Girarda, Auffreta, Fokkelmana oraz van der Lugta, zostaje zaproponowane rozwiązanie własne. Kompozycję Ps 83 można porównać do budowy dwóch zdań podrzędnie złożonych (ww. 2–9 oraz ww. 10–19), w których zdania nadrzędne są zdaniami rozkazującymi (w. 2 oraz ww. 10–17a), pierwsze zdanie podrzędne jest zdaniem okolicznikowym przyczyny (ww. 3–9), zaś drugie – zdaniem okolicznikowym celu (ww. 17b–19).

Kolejny rozdział podejmuje problematykę użycia figur retorycznych (2.6), zwłaszcza że klasyczne podręczniki zajmujące się poetyką hebrajską nie wspominają o Psalmie 83. Analiza pozwoliła wyodrębnić kilkadziesiąt figur, które można pogrupować w figury rytmu, konstrukcji, elokucji, znaczenia i myśli. Psalm 83 należy niewątpliwie do tych tekstów poetyckich, w którym wykorzystano bogaty zasób środków artystycznych.

Ostatni, największy i najważniejszy rozdział tej części pracy dotyczył semantyki (2.7). Analiza poszczególnych słów, syntagm, wersetów oraz całego psalmu, stawiała nieustannie pytanie: co znaczy dane wyrażenie? Co chce rzeczywiście powiedzieć ten tekst? W tym miejscu trudno o wnioski ogólne. By odkryć wagę tej części operacji egzegetycznej i jej rezultaty szczegółowe należy odnieść się bezpośrednio do omawianych wyrażeń w tekście tego rozdziału.

Część trzecia studium została poświęcona kontekstom Psalmu 83. Zasadniczym celem było zbadanie na ile to, co zewnętrzne wpływa na przyjęcie i rozumienie tekstu samego psalmu.

Najpierw zostały poddane krytycznej analizie propozycje *Sitz im Leben* (3.1), poczynawszy od próby umieszczenia momentu powstania psalmu w czasach Saula czy Dawida, aż po czasy machabejskie. Nie brakło również interpretacji symbolicznej oraz próby datacji opartych na danych lingwistycznych. Wnioski jednak są bardzo sceptyczne. Biorąc pod uwagę zarówno dane biblijne, jak i materiał pozabiblijny, nie jesteśmy w stanie określić czasu i środowiska powstania psalmu. Nie jest to możliwe nawet przy założeniu, że czas redakcji tego tekstu nie musi tożsamy z czasem, o którym on opowiada. Na końcu tego rozdziału zostały zaproponowane dwa rozwiązania. Pierwsze stawia hipotezę, że tekst Psalmu 83 powstawał sukcesywnie, to znaczy z

biegiem czasu dopisywano w nim kolejne narody z ww. 7–9. Na początkowej liście byli najstarsi wrogowie Izraela (w. 7). Natomiast jako ostatnia została dopisana Assyria (w. 9). Tym samym Psalm 83 powstawał między X a VII wiekiem p.n.e. Drugie rozwiązanie optuje za jednorazową redakcją Psalmu 83, którą należy umieścić między IX a VII wiekiem p.n.e. Izrael został zaatakowany przez kilka narodów, ale psalmista przedstawił sytuację tak, jakby wszyscy sąsiedzi sprzysięgli się naraz. Hiperboliczne ujęcie sytuacji zagrożenia miało na celu wywołanie u Boga jak najszybszej interwencji. Niemożliwy historycznie do zaistnienia konflikt zaprezentowany w Psalmie 83 jest w istocie konfliktem historycznym wpływającym na powstanie takiego a nie innego teologicznego tekstu.

W kolejnym rozdziale zajmujemy się kontekstem literackim Psalmu 83 (3.2). Studium nad tym tekstem i jego miejscem w psalterzu składa się z pięciu etapów: 1) Ps 83 w kontekście psalmów sąsiadujących (Ps 82 i 84); 2) Ps 83 a psalmy Asafa (Ps 50.73–83); 3) Ps 83 w kontekście III Księgi Psalterza (Ps 73–89); 4) Ps 83 w kontekście Psalterza elohistycznego (Ps 42–83); 5) Ps 83 w kontekście całego psalterza. Analiza prowadzi do dwóch głównych wniosków. Po pierwsze, Psalm 83 jest bardziej powiązany z psalmem go poprzedzającym niż z następującym po nim i bardziej z kolekcją Asafa (Ps 50.73–82) niż psalmami następującymi (Ps 84–89). Po drugie, jeśli chodzi o kontekst całego psalterza, miejsce Psalmu 83 nie jest wyjątkowe. Psalm mógłby równie dobrze znajdować się w II Księdze Psalterza (Ps 42–72). Analiza przeprowadzona w tej pracy nie anuluje wyników współczesnych badań nad kontekstem Ps 83, natomiast zwraca uwagę na to, że zarówno wspólne słownictwo, jak i wspólne motywy poszczególnych psalmów nie muszą być argumentem za świadomą i logiczną organizacją obecnego porządku psalmów.

Kolejny rozdział zajmuje się *Wirkungsgeschichte* Psalmu 83, nazwanym kontekstem interpretacyjnym (3.3). Chodzi o przegląd najbardziej klasycznych tekstów judaistycznych i chrześcijańskich dotyczących omawianego psalmu. Z tradycji judaistycznej omówione zostały Targum, midrasze oraz dzieła takich komentatorów jak Raszi, Kimchi i Hirsch. Z tradycji chrześcijańskiej zaprezentowane zostały dzieła Euzebiusza z Cezarei, Hieronima i Orygenesusa, Augustyna, Teodoret z Cyru, Kasjodora, Lutra, Kalwina i Bellarmina. W interpretacji zarówno judaistycznej, jak i chrześcijańskiej wiele zależało od wersji tekstu psalmu, która była komentowana. Po obu stronach obecna jest troska zarówno o historyczną egzegezę, jak i jak czytelną aktualizację. To poszczególni autorzy decydowali, na jaki rodzaj egzegezy położyć większy nacisk. Uderzające jest jednak to, że żaden z nich nie interpretował psalmu bez odniesienia do teraźniejszości. Dla Żydów Izraelem z Psalmu 83 byli potomkowie Żydów, dla chrześcijan – Kościół, dla Kalwina – protestanci. Dla każdego z egzegetów wspólnota, do której on należał, była wspólnotą cierpiącą. Wrogami tej wspólnoty, a zgodnie ze słowami psalmu przez to również Boga, są ci będący poza nią. Zdecydowana większość egzegetów starała się

zinterpretować pozytywnie słowa psalmu, które mówią o nieszczęściach, jakie psalmista wyprasza u Boga dla wrogów. Ostatecznie bowiem zależało im na dobru tych, którzy – wedle ich opinii – chcieli im wyrządzić krzywdę. Tym, co najbardziej dzieli kontekst interpretacyjny judaizmu i chrześcijaństwa jest wiara w Chrystusa. Dla pierwszych nie wnosi On nic w rozumienie psalmu. Dla drugich niejednokrotnie jest On kluczem koniecznym do rozumienia słowa, które Bóg wypowiedział w Ps 83. Kontekst interpretacyjny zmieni się wraz z nadejściem epoki oświecenia. Od dwustu lat egzegeza protestantów, potem katolików a dzisiaj także Żydów nie różni się zasadniczo, jeśli chodzi o analizę Ps 83.

Ostatni rozdział zajmuje się kontekstem liturgicznym (3.4), badając głównie historię usunięcia wersetów złorzeczących z Liturgii godzin, w tym Psalmu 83. Rozdział ten podaje również 9 argumentów za usunięciem Psalmu 83 oraz 15 przeciw, czyli za integralnym użyciem Księgi Psalmów w Liturgii godzin. Ważąc racje *pro et contra* obecności wersetów złorzeczących w liturgii, w tym także Psalmu 83, dochodzimy do dwóch zasadniczych wniosków. Po pierwsze, przy braku przeciwwskazań dogmatycznych oraz biorąc pod uwagę kwestie pastoralne, decyzja na usunięcie niektórych wersetów nie powinna budzić zbyt wielu kontrowersji. Po drugie, osobiste zdanie autora przychyliło się do zostawienia Psalmu 83 tak, by słowo Boże było również wyzwaniem dla intelektu, zachętą do pokory, impulsem do przeżywania misterium i rezygnacją ze świata, w którym prawda musi być przyjemna.

Dysertacja „Psalm 83. Teksty – egzegeza – konteksty” uzupełnia lukę w badaniach egzegetycznych nad Księgą Psalmów. Pomimo braków świadomych i nieświadomych, pozwala poznać wielowymiarowe bogactwo tekstu biblijnego. Ponadto jest raczej rzadkim przykładem szczegółowego studium nad sytuacją tekstualną zwłaszcza w manuskryptach hebrajskich. Celem choć nie pierwszorzędnym, to jednak zamierzonym omawianej publikacji, było również zaprezentowanie w miarę modelowego przykładu wielostronnej analizy jednego z poematów starożytnej literatury hebrajskiej. W tym sensie, mam nadzieję, że praca ta posłuży również studentom jako pomoc w ich własnych badaniach naukowych.

5. Omówienie pozostałych publikacji i osiągnięć naukowych

5.1. Publikacje i cytowania

Oprócz dysertacji stanowiącej wskazane powyżej osiągnięcie naukowe opublikowałem także inne prace naukowe, których szczegółowy wykaz zawiera załącznik nr 5.

Na uwagę zasługuje publikacja *Lo stolto ateo. Studio dei Salmi 14 e 53* (ss. 393). To pierwsza publikowana monografia na świecie na temat Ps 14 i 53. Książka jest uaktualnioną wersją rozprawy doktorskiej. Również oba artykuły obcojęzyczne (jeden w języku angielski, jeden we włoskim) zajmują się zagadnieniami dotyczącymi tych samych psalmów. Badania nad Ps 14 i 53

były też inspiracją do bardziej ogólnej refleksji nad stanem biblistyki, co zaowocowało w referacie wygłoszonym na zjeździe Stowarzyszeniu Biblistów Polskich oraz w publikacji „Wyzwania współczesnej biblistyki na przykładzie Psalmów 14 i 53”. Ponadto napisałem jedną recenzję w języku angielskim dla *Review of Biblical Literature*, również dotyczącą monografii z Księgi Psalmów: L. K. Handy (red.), *Psalm 29 through Time and Tradition* (Cambridge 2011).

Jeśli chodzi w artykuły w języku polskim w czasopismach punktowanych, za najważniejsze należy uznać te, które podejmują problematykę egzegetyczno-teologiczną Księgi Psalmów. „Krzyk trzynastego psalmisty” (*Symposium*) to analiza egzegetyczno-teologiczna Ps 13. „Niesprawiedliwy Bóg w Psalmach?” (*Verbum Vitae*) jest studium tych fragmentów Księgi Psalmów, w których sprawiedliwość Boga zdaje się być kwestionowana. „Trzy intrygujące aspekty świadectwa w Psalmach” (*Verbum Vitae*) to analiza trzech dyskusyjnych aspektów świadectwa w psalmach: obecności terminu עָדוּת *ēdūt* w tytułach psalmów (Ps 60,1; 80,1), rozumienia, kim jest świadek w Ps 89,38 oraz tłumaczenia terminu עָדוּת *ēdūt* w Ps 119. Problem tłumaczenia wraca też w artykule „עָדוּת לְיִשְׂרָאֵל (Ps 122,4) – „świadectwo” czy „prawo” (dla) Izraela?” (*Biblica et Patristica Thoruniensia*). Ostatnia publikacja „Gniew człowiek przyniesie Ci chwałę (Ps 76,11)” (*Verbum Vitae*) zmierza się z jednym z trudniejszych fragmentów Biblii.

Z innych publikacji artykuł „*Creatio continua* w psalmach” wydany w serii *Scripturae Lumen* zajmuje się teologicznym tematem ciągłego stwarzania przez Boga. Ponadto warto zwrócić uwagę na analizę problemu psalmów złorzeczących zaproponowaną w artykule „Granica miłości i nienawiści w Psalmach” (*Życie Duchowe*).

Jeśli chodzi o pozostałe publikacje, prawie wszystkie dotyczą Starego Testamentu. Kwestie egzegetyczne fragmentów trudnych zostały podjęte w artykułach: „*Kto was dotyka, dotyka źrenicy jego oka* (Za 2,12)” (*Communio*), „Problemy tekstualne, egzegetyczne i translatorskie So 3,18” (*Collectanea Theologica*). Podejmowana analiza tematów teologicznych dotyczyła różnych kwestii, uzależnionych zazwyczaj od tematów konferencji. Artykuł „Aksjologiczne odczytanie Dekalogu” (*Zeszyty Naukowe KUL*) jest teologiczno-pastoralną refleksją nad wartością i sensem Dekalogu. „Kapłani a wstrzeźliwość seksualna w Starym Testamencie” (w: *Stosowność celibatu w relacji do kapłaństwa*) jest przyczynkiem do teologii celibatu. Sprawą życia między poczęciem a narodzeniem zajmuje się „Starotestamentowe życie nienarodzonych” (*Polonia Sacra*). Problematyką ekonomiczną zajmuje się „Między pozorem a prawdą – ekonomia w Księdze Amosa” (*Collectanea Theologica*). Natomiast artykuł „Głupota niewiary” (w: *Od wiary Abrahama do wiary Kościoła*) jest próbą odpowiedzi na związek wiary i z rozumem.

Dwie publikacje wykraczają poza teren Starego Testamentu. Jedna dotyczy Nowego Testamentu: „Prawda (alētheia) w Liście Prezbitera do umiłowanej Pani (2 J)” (w: *Scripturae*

Lumen), druga jest analizą dokumentu *Dei Verbum*: „Konstytucja dogmatyczna o Objawieniu Bożym” (w: *Sobór Watykański II*).

Pomimo różnorodności podejmowanych zagadnień, badania konstruowane są zasadniczo według następującego schematu: solidna krytyka tekstualna obejmująca również problematykę współczesnych przekładów, egzegeza biorąca pod uwagę przede wszystkim kontekst i teksty paralelne, analiza osiągnięć publikowanych w języku angielskim, niemieckim, włoskim, francuskim i polskim oraz propozycja nowej interpretacji czy nowego ujęcia teologicznego podejmowanego zagadnienia.

Moje publikacje były cytowane ok. 20 razy (bez autocytowań). Szczegółowy wykaz cytowań znajduje się w Załączniku nr 5 (pkt 4). Najczęściej cytowany był artykuł „Aksjologiczne odczytanie Dekalogu”, (4 razy, bez autocytowań).

Mój Indeks Hirscha bez autocytowań wynosi 2.

5.2. Wygłoszone referaty na międzynarodowych i krajowych konferencjach tematycznych

W latach 2010-2017 wygłosiłem 16 referatów na międzynarodowych i krajowych konferencjach naukowych (zob. załącznik nr 5 - pkt 3.1). Większość z nich odbywała się w Polsce (głównie: Warszawa - UKSW, Lublin - KUL, Kraków - UPJPII). Jedna konferencja miała miejsce na Węgrzech (Szeged - referat w jęz. angielskim). Chociaż większość referatów była wygłoszona na konferencjach organizowanych przez instytuty biblijne, nie zabrakło również współpracy z innymi instytutami, jednostkami naukowymi czy organizacjami (np. konferencja Stowarzyszenia Teologów Fundamentalnych w Polsce czy Ogólnopolska Interdyscyplinarna Konferencja „Studium Przypadku. Wokół Myśli Michała Hellera”). Tematyka referatów pokrywa się w dużej mierze z tematyką publikacji omawianych w pkt 5.1 i koncentrowała się głównie na egzegezie i teologii Psalmów oraz egzegezie i teologii Starego Testamentu. Z niepublikowanych odczytów warto zwrócić uwagę na: „*Co się stało, było przypadkiem* (1 Sm 6,9). Przyczynek do biblijnej teologii przypadku”, „Soteriologiczna lektura Biblii na przykładzie Psalmu 1”, „Psalmy wstępowań”, „Zbawienie – odkupienie – usprawiedliwienie w Piśmie Świętym”, „Przeszkody na drodze proroka”, „Koinonia w 1 Liście św. Jana”.

Oprócz konferencji ściśle naukowych, warto zwrócić uwagę na referaty (9) wygłoszone na konferencjach popularno-naukowych czy warsztatach szkoleniowych organizowanych przez jednostki naukowe lub instytucje pożytku publicznego (zob. załącznik nr 5 - pkt 3.2). Do ważniejszych należy zaliczyć: „Architektura nieba” (Politechnika Krakowska), „Wychowanie, ale jakie?” (Kuratorium oświaty i IDM w Krakowie), „Obecność i działanie Jezusa w Eucharystii” (Komisja Duszpasterstwa KEP, Warszawa). Ostatni referat będzie wydrukowany w programie duszpasterskim na lata 2019-2022 w materiałach duszpasterskich KEP-u.

Z kilku konferencji, w których brałem udział czynny, ale bez wygłoszenia referatu (zob. załącznik 5 – pkt 3.3), warto zwrócić uwagę na dwie konferencje kilkudniowe: *Conflict and Convergence: Jewish and Christian Approaches to the Psalms* (Oxford, Worcester College) oraz *Society of Biblical Literature - Annual International Meeting* (Wien).

5.3. Uczestnictwo w projektach naukowych

Od 2018 roku przynależę do zespołu tłumaczy odpowiedzialnych za przygotowanie szóstego wydania Biblii Tysiąclecia, w którym mam zająć się Księgą Psalmów.

Przygotuję również trzypiętomowy komentarz do Księgi Psalmów w serii *Nowy Komentarz Biblijny* (pod red. A. Paciorka, wyd. św. Paweł).

Stale współpracuję z czasopismem *Verbum Vitae* jako cenzor, dla którego przygotowałem kilka recenzji.

Ponadto w 2011 r. wykonałem dwie specjalistyczne oceny wniosków o finansowanie projektów badawczych skierowanych do NCN-u (Narodowego Centrum Nauki).

5.4. Członkostwo w organizacjach i stowarzyszeniach naukowych

Jestem członkiem następujących organizacji i towarzystw naukowych:

- 1) Associazione ex-aluni del Pontificio Istituto Biblico w Rzymie (od 2015 r.).
- 2) Stowarzyszenie Biblistów Polskich (od 2009 roku).
- 3) Society of Biblical Literature (od 2014 r.).

5.5. Działalność popularyzująca naukę

Popularyzacja Biblii była w ostatnich latach jednym z głównym obszarów mojej działalności. Podjęte aktywności można podzielić na siedem kategorii: a) prowadzenie strony internetowej, b) publikacje książkowe i artykuły, c) współpraca z czasopismami, d) wykłady i warsztaty popularyzujące Biblię, e) biblijne rekolekcje i dni skupienia, f) audiobooki, g) wystąpienia telewizyjne i radiowe. Szczegółowe dane znajdują się w załączniku nr 5 (pkt 9).

a) Publikacje na stronie internetowej wegrzyniak.com

Na prowadzonej od 2010 roku autorskiej stronie internetowej wegrzyniak.com zostało opublikowanych ponad 1800 nagrań i artykułów popularyzujących Biblię. Głównie są to medytacje nad Liturgią Słowa (ok. 720 nagrań audio), konferencje wygłoszone w ramach własnej inicjatywy tzw. „Śród Biblijnych u Anny” (ok 200 nagrań audio), oraz analiza poszczególnych fragmentów biblijnych (ok. 330 artykułów pisanych). Ponadto wiele publikowanych kazań, rekolekcji i felietonów jest opartych o egzegezę biblijną. W roku 2018 strona zanotowała 550 tys. odsłon, 197 tys. sesji i 99,5 tys. użytkowników ze 131 krajów (w tym 10% zagranicznych).

Wiele komentarzy biblijnych publikowałem również na portalu społecznościowym Facebook, gdzie również utworzyłem dwukrotnie akcję wspólnego czytania Biblii jeden rozdział dziennie przez 3 lata i 8 miesięcy (2014-2017; 2018-), w których wzięło czy bierze udział 1,5-2,5 tys. ludzi.

b) Publikacje książkowe i artykuły

Z ważniejszych publikacji książkowych popularyzujących Biblię należy wymienić: *Medytacje nad Ewangelią. Rok A* (Wydawnictwo św. Stanisława, Kraków 2013, ss. 224); *Medytacje nad Ewangelią. Rok B* (Wydawnictwo św. Stanisława, Kraków 2015, ss. 276); *Medytacje nad Ewangelią. Rok C* (Wydawnictwo św. Stanisława, Kraków 2015, ss. 215); *Codziennie inspiracje biblijne* (Wydawnictwo M, Kraków 2014, ss. 384); *Wołanie z krainy bez wyjścia. Psalmi błagalne (Zeszyty Formacji Duchowej 80 (2018), ss. 138).*

Ponadto opublikowałem około 20 artykułów popularno-naukowych i wywiadów m.in. w czasopismach *Biblia krok po kroku*, *Życie Duchowe*, *Gość Niedzielny*, *Niedziela*.

c) Współpraca z czasopismami i portalami internetowymi

Na łamach *Gościa Niedzielnego* publikowałem cotygodniowe komentarze do II czytań niedzielnych od I Niedzieli Wielkiego Postu (13.03.2011) do IV niedzieli zwykłej roku B (28.01.2012). Celem komentarzy była próba poszukania tła historycznego i kulturowego komentowanych fragmentów. Na portalu gość.pl prowadzę również własny blog („Od serca i po prawdzie”). Na portalu Deon.pl ukazały się refleksje do czytań od Środy Popielcowej do I Niedzieli Wielkiego Postu (22-26.02.2012). Ponadto kilka wywiadów i artykułów zostało opublikowanych na portalach Stacja7.pl, Aleteia.pl.

d) Wykłady i warsztaty popularyzujące Biblię

W 2011 roku zainicjowałem tzw. „Środy Biblijne u Anny”. W ramach tej inicjatywy wygłosiłem ponad 200 konferencji na temat Starego Testamentu w Kolegiacie św. Anny w Krakowie, oraz prowadzę corocznie 4 grupy kręgów biblijnych (4 razy 25 osób). Ponadto w ramach niecyklicznych inicjatyw wygłosiłem kilkanaście wykładów i warsztatów biblijnych. Spośród nich warto wymienić: warsztaty dla katechetów diecezji drohiczyńskiej (2010), warsztaty biblijne dla katechetów diecezji krakowskiej (2012/2013), konferencja „Biblijna idea miłosierdzia” w ramach Pielgrzymki duchowieństwa Metropolii Górnośląskiej (2016), konferencje w ramach Dni Duchowości Biblijnej Centrum Formacji Duchowej w Krakowie (2016), warsztaty biblijne przygotowujące uczniów archidiecezji krakowskiej do XXI Ogólnopolskiego Konkursu Wiedzy Biblijnej (2018), sesję formacyjną w ramach Szkoły Biblijnej Centrum Formacji Duchowej w Krakowie (2018), sesję konferencyjną dla siostr katechetek w ramach sesji organizowanej przez Komisję Katechetyczną Konsulty WPZZ (2019) oraz serię

konferencji na Ogólnopolskim Forum Szkół Katolickich i Ogólnopolskiej Konferencja Dyrektorów Szkół Katolickich w Częstochowie (2013-2019).

e) Biblijne rekolekcje i dni skupienia

W latach 2010-2019 wygłosiłem ponad sto serii rekolekcji i dni skupienia, opartych w o egzegezę i proforystykę biblijną. Słuchaczami byli księża, siostry zakonne, klerycy, studenci i pracownicy naukowcy wyższych uczelni oraz wierni świeccy. Z zagranicznych wystąpień warto wymienić dni skupienia dla Towarzystwa Chrystusowego z prowincji Niemieckiej (Bochum 2011; 2013), rekolekcje kapłańskie w Ziemi Świętej (Izrael 2011), rekolekcje parafialne w Linzu (2013) i Wiedniu (2013) oraz rekolekcje w Polskim Instytucie Papieskim (Rzym 2019).

f) Audiobooki

Nagrałem 3 audiobooki o tematyce biblijnej: *Bogaty katolik. Dlaczego Bóg chce, abyś pomnażał pieniądze?*; *Miliard odłon dziennie. Ewangelia najpraktyczniejsza książka świata*; *Krzyk do Boga ze środka grobu. Księga Psalmów*.

g) Wystąpienia telewizyjne i radiowe

Kilkakrotnie brałem udział w programach telewizyjnych (TVP, TVP Kraków, TVP Podhale) oraz w programach radiowych (Radio Plus, Radio Kraków, RMF Classic). Na uwagę zasługują *Rekolekcje 4 słowa – 4 sprawy* (Radio Plus – 4 odcinki) oraz *I Ludźmierskie Rekolekcje Internetowe* (TVP Podhale – 6 odcinków), *Dzień z życia Jezusa* (RFM Classic wywiad).

5.6. Otrzymane nagrody

Trzykrotnie uzyskałem Nagrodę Rektora UPJPII w Krakowie za osiągnięcia w pracy naukowo-dydaktycznej i organizacyjnej (2012, 2013, 2017).

Powyższy dorobek przedstawiam do oceny w przewodzie o nadanie stopnia doktora habilitowanego nauk teologicznych w zakresie biblistyki.

Ks. Wojciech Węgrzich